

Έξοδος από την κρίση: Η Πρόκληση της Εναλλακτικής Πορείας.

(η ενδιαφέρουσα εισήγηση του στην ομότιτλη Διημερίδα Διαλόγου του ΙΝΕΡΠΙΟΣΤ, Αθήνα, 9 Μαρτίου 2013).

Κείμενο του Γεράσιμου ΑΡΣΕΝΗ

Στις 19 Απριλίου 2018 έκλεισαν δύο (2) χρόνια χωρίς τον Γεράσιμο Αρσένη.

Η συμβολή του Γ. Αρσένη υπήρξε αποφασιστική και μεγάλης σπουδαιότητας για την ελληνική πολιτική ζωή, αλλά και στη διαμόρφωση της σύγχρονης προοδευτικής πολιτικής ανάλυσης, σκέψης και στρατηγικής.

Ενθυμούμενοι με σεβασμό και αγάπη τον Μάκη Αρσένη, παρουσιάζουμε (υπενθυμίζουμε), στο τεύχος αυτό του "Διάλου", μια βαρύνουσα εισήγησή του, στις 9 Μαρτίου 2013, για την Κρίση και την Εναλλακτική πολιτική.

Ελευθέριος Τζιόλας

Επιστροφή.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007 δεν έχει ολοκληρώσει την πορεία της. Δεν έχει τα χαρακτηριστικά της συνήθους κυκλικής διακύμανσης που μπορεί να αντιμετωπισθεί με ένα κατάλληλο μείγμα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

Με καθυστέρηση, αρχίζει να γίνεται κατανοητό ότι πρόκειται περί μιας βαθιάς συστημικής κρίσης που συγκλονίζει τα θεμέλια του διεθνούς καπιταλισμού. Κεντρικό ρόλο στην εμφάνιση αυτής της κρίσης, έπαιξε το δίδυμο της εγγενούς «χρηματοπιστωτικής αστάθειας» και της ασύμμετρης προσαρμογής στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών των χωρών.

Πράγματι, η ανεξέλεγκτη δράση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος οδήγησε στη χρηματιστηριακή φούσκα, ενώ ο διαχωρισμός σε (σχεδόν) μόνιμα πλεονασματικές ή ελλειμματικές χώρες οδήγησε σε μια μη βιώσιμη υπερχρέωση.

Τα φαινόμενα αυτά δεν είναι πρωτοφανή. Είναι δομικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας του καπιταλισμού και κάνουν την εμφάνισή τους σε αραιά χρονικά διαστήματα. Η προηγούμενη κρίση αυτού του είδους ήταν 80 χρόνια πριν.

Χωρίς να δεχθούμε ότι, νομοτελειακά, η ιστορία επαναλαμβάνεται, πρέπει να σημειώσουμε – για να έχουμε το νου μας – ότι, στο παρελθόν, κρίσεις αυτού του είδους «λύθηκαν» είτε με πόλεμο, είτε με πληθωρισμό, (δηλαδή με δραστική απομείωση, μέχρι και διαγραφή, του χρέους) ή με συνδυασμό των δύο.

Επίσης, οι κρίσεις αυτές συνοδεύτηκαν με μεγάλες γεωπολιτικές ανακατατάξεις και μετατόπιση του κέντρου βάρους του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η ειρηνική διευθέτηση της τρέχουσας κρίσης, δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς να εισαχθούν στοιχεία παγκόσμιας διακυβέρνησης με προτεραιότητα στην εποπτεία του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και σε ένα νέο Bretton Woods για τη συμμετρική προσαρμογή των ισοζυγίων εξωτερικών πληρωμών των συναλλασσομένων χωρών.

Οι πιθανότητες για μια τέτοια εξέλιξη είναι, δυστυχώς, ελάχιστες. Έτσι, ενώ ο παλιός κόσμος γκρεμίζεται, αρνείται να παραχωρήσει τη θέση του στον καινούργιο που πασχίζει να γεννηθεί. Τότε, για να θυμηθούμε τον

Gramsci, ζούμε στην εποχή των τεράτων.

Είναι μέσα σ' αυτήν την αβεβαιότητα που είμαστε αναγκασμένοι να χαράζουμε τη δική μας πορεία. Ανοικτός δρόμος δεν υπάρχει: θα τον ανοίξουμε εμείς με τη δική μας περπατησιά.

Ευρώπη.

Η κρίση βρήκε την Ευρώπη τελείως απροετοίμαστη. Οι λόγοι είναι πολλοί αλλά περιορίζομαι σε τρεις μόνο:

Πρώτον: Για την παλαιότερη γενιά της πολιτικής ηγεσίας της Ε.Ε., με την κλασσική και ευρωπαϊκή της παιδεία, το όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν η απαραίτητη προϋπόθεση για να μην ξαναζήσουμε τη φρικωδία του πολέμου και για να μπορέσουμε να εξασφαλίσουμε μια ακηδεμόνευτη πορεία κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.

Για τη σημερινή πολιτική ελίτ, που έχει μεγαλώσει κάτω από πολύ διαφορετικές συνθήκες, το όραμα της Ευρώπης παίρνει διαφορετικά χαρακτηριστικά, όπου η επιδίωξη εθνικών, οικονομικών στόχων, μέσα από τους θεσμούς της Ε.Ε. καθίσταται κυρίαρχη. Το όραμα έχει θολώσει.

Δεύτερον: Οι μηχανισμοί οικονομικής πολιτικής αντί να οδηγήσουν στη σύγκλιση οδήγησαν στην απόκλιση των οικονομικών των χωρών μελών. Η Γερμανία εξελίσσεται σε ηγεμονική δύναμη και η Ε.Ε. αρχίζει να παίρνει τα χαρακτηριστικά μιας Γερμανικής Ευρώπης. Καταλύονται έτσι στην πράξη η ισοτιμία των μελών και οι συλλογικοί θεσμοί. **Και**

Τρίτον: Το Ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ, στηρίχθηκε σε σαθρή βάση. Χωρίς δημοσιονομική ενοποίηση, χωρίς ολοκληρωμένη Κεντρική Τράπεζα, χωρίς Ευρωπαϊκή εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οικονομία της Ευρώπης πέφτει στα χέρια των διεθνών χρηματαγορών που υπαγορεύουν μια προ-κυκλική πολιτική με καταστρεπτικές συνέπειες για τη συνοχή της Ε.Ε.

Το Ευρώ είναι ο αδύνατος κρίκος στην αλυσίδα των νομισμάτων και σε πιθανή κρίση των συναλλαγματικών ισοτιμιών θα είναι το πρώτο υποψήφιο θύμα.

Είναι στο χέρι της Ε.Ε. να αντιστρέψει αυτή την ολισθηρή πορεία, ολοκληρώνοντας την οικονομική ένωση, αναβαθμίζοντας τους δημοκρατικούς θεσμούς λήψης αποφάσεων και να μετατρέψει των ίδια την

Δημήτριος ΝΤΑΒΗΣ : Μύκονος 1961.

Ένωση σε χώρο αλληλεγγύης και ισότιμης συνεργασίας των μελών. Πέφτει στους ώμους των προοδευτικών και αριστερών κινημάτων να δημιουργήσουν τις συνθήκες μιας νέας πορείας. Η νεολαία της Ευρώπης πρέπει να δώσει ένα δυνατό παρόν σ' αυτόν τον αγώνα.

Γεωπολιτικές ανακατατάξεις.

Όπως όλες οι συστημικές κρίσεις, έτσι κι αυτή, συνοδεύεται από συνταρακτικές γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Η γειτονιά μας, τα Βαλκάνια και η Ν.Α. Μεσόγειος ήταν πάντα πεδίο ανταγωνισμών.

Οι ανταγωνισμοί για επιρροή στην περιοχή εντείνονται τώρα που το ζήτημα των ενεργειακών δικτύων / αγωγών και της εκμετάλλευσης κοιτασμάτων φυσικού αερίου και πετρελαίου εμπλέκει όχι μόνο τις κοινωνίες της περιοχής – που κι αυτές βρίσκονται σε στάδιο μετάβασης σε νέα κοινωνικά και πολιτικά σχήματα – αλλά και τους διεθνείς παίκτες, ΗΠΑ και Ρωσία.

Δυστυχώς, η Ε.Ε. δεν είναι παρούσα γιατί δεν έχει ενιαία εξωτερική πολιτική. Υπάρχουν χωριστές εθνικές

πολιτικές, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Μ. Βρετανίας κ.α.

Εμείς, είτε το θέλουμε είτε όχι, είμαστε μέσα σ' αυτό το παιχνίδι. Οφείλουμε λοιπόν να καταστρώσουμε τη δική μας πολιτική, να αναπτύξουμε τις δικές μας συμμαχίες και να διεκδικήσουμε το ρόλο που μας ανήκει.

Η άποψη ότι τώρα θα ασχοληθούμε αποκλειστικά με τα οικονομικά μας και θ' αφήσουμε τα εθνικά θέματα για αργότερα είναι επικίνδυνη και ανιστόρητη. Οικονομική πολιτική και εξωτερική πολιτική είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Επιμένω σ' αυτό το σημείο : Αν παραμελήσουμε το ρόλο μας στη διεθνή σκακιέρα, όχι μόνο δεν θα αξιοποιήσουμε οικονομικές συνεργασίες που μας παρουσιάζονται αλλά κινδυνεύουμε να βρεθούμε προ απειλητικών καταστάσεων για την εθνική μας υπόσταση.

Η αλληλοεξάρτηση οικονομία – εθνικά θέματα διαμορφώνει σ' αυτή τη συγκυρία το περιεχόμενο του νέου πατριωτισμού.

Το Ελληνικό διακύβευμα.

Η διεθνής κρίση επέδραμε στην Ελλάδα όταν η οικονομία βρισκόταν ήδη αντιμέτωπη με σοβαρή διαρθρωτικά προβλήματα, που οφειλόταν σε λανθασμένες πολιτικές επιλογές πολλών ετών πριν. Οι επιπτώσεις της ντόπιας κρίσης προστέθηκαν πολλαπλασιαστικά στο τσουνάμι της διεθνούς κρίσης, δημιουργώντας έτσι μια, άνευ προηγουμένου, κατάρρευση του οικονομικού και κοινωνικού οικοδομήματος της μεταπολίτευσης. Δεν ήταν μόνο η οικονομία μας αδύναμη να αντισταθεί στην κρίση. Ήταν και η πολιτική μας ηγεσία που βρέθηκε ανέτοιμη να σηκώσει το βάρος των διαπραγματεύσεων.

Χάσαμε, τουλάχιστον, δύο ευκαιρίες να εξασφαλίσουμε μια στέρεη βάση για έξοδο από την κρίση.

Στο ξέσπασμα της κρίσης, είχαμε τη διαπραγματευτική δύναμη και ένα απροσδόκητο σύμμαχο, το ΔΝΤ, για να επιτύχουμε ένα άλλο πακέτο μέτρων, που θα συμπεριλάμβανε ευθύς εξ αρχής την αναδιάρθρωση του χρέους, ρευστότητα και ρήτρα ανάπτυξης βάση της οποίας η αποπληρωμή του χρέους θα γινόταν από το αναπτυξιακό πλεόνασμα.

Θα μπορούσαμε δηλαδή να πετύχουμε μια δέσμη

μέτρων ανάλογη μ' αυτή που εφαρμόστηκε το 1953 για το γερμανικό χρέος και στην οποία βασίστηκε το λεγόμενο γερμανικό θαύμα.

Στις εκλογές, το περασμένο έτος, όλα τα κόμματα, δεσμεύτηκαν για αλλαγή πορείας. Άλλοι μίλησαν για «απαγκίστρωση», άλλοι για επαναδιαπραγμάτευση και άλλοι για ανατροπή.

Τίποτα απ' αυτά δεν συνέβη. Ενώ η Ευρώπη αισθανόμενη τη λαϊκή πίεση ήταν έτοιμη να δεχθεί κάποιες υποχωρήσεις, η τρικομματική κυβέρνηση επέλεξε το δρόμο της παθητικής προσαρμογής.

Το παζάρι που γίνεται για μικροαλλαγές μέσα στη λογική του μνημονίου δεν συνιστά διαπραγμάτευση και είναι άνευ ουσιαστικού αποτελέσματος.

Η κατάσταση σήμερα είναι εφιαλτική. Φτώχεια, ανεργία, υπερχρέωση νοικοκυριών και επιχειρήσεων, ασφυξία στην αγορά, χρεωκοπημένες επιχειρήσεις, αποσάθρωση του κρατικού μηχανισμού και ταφόπλακα στα όνειρα της νεολαίας για ένα ελπιδοφόρο αύριο. Αυτά είναι τα συντρίμια του μνημονίου. Και τα χειρότερα είναι μπροστά μας.

Και το ερώτημα που τίθεται είναι: καλά, τόσο πολύ τους έχει τυφλώσει η ιδεοληψία τους και η μεγάλη απόσταση που έχουν πάρει από την καθημερινότητα των πολιτών ώστε να μην κατανοούν ότι η κρίση βαθαίνει, ότι δεν υπάρχει διέξοδος;

Για την τρικομματική κυβέρνηση μπορεί να ισχύει

αυτό. Αλλά οι αρχιτέκτονες του δόγματος Μέρκελ είναι άνθρωποι ευφυείς και γνωρίζουν ότι ανάκαμψη, όπως την εννοούμε εμείς δεν πρόκειται να έλθει.

Η «λύση» που μηχανεύονται αναφέρεται σ' ένα σχέδιο νέου καταμερισμού εργασίας μέσα στην Ευρώπη, όπου η Ελλάδα και άλλες χώρες του Νότου θα αποτελέσουν το φθινό εργατικό περίγυρο του Βορρά, κυρίως της Γερμανίας, και όπου ξένες επιχειρήσεις θα λειτουργούν επικερδώς, αφού πρώτα εξαγοράσουν τον ελληνικό πλούτο σε εξευτελιστικές τιμές.

Ξεκάθαρα: το διακύβευμα δεν είναι μόνο οικονομικό, αφορά το μέλλον της πατρίδας μας. Αν δεν δεχόμαστε αυτή την ταπεινωτική υποβάθμιση της χώρας μας, αν θέλουμε να κτίσουμε μια άλλη πατρίδα οφείλουμε να αντισταθούμε και να αγωνιστούμε για μια εναλλακτική πορεία.

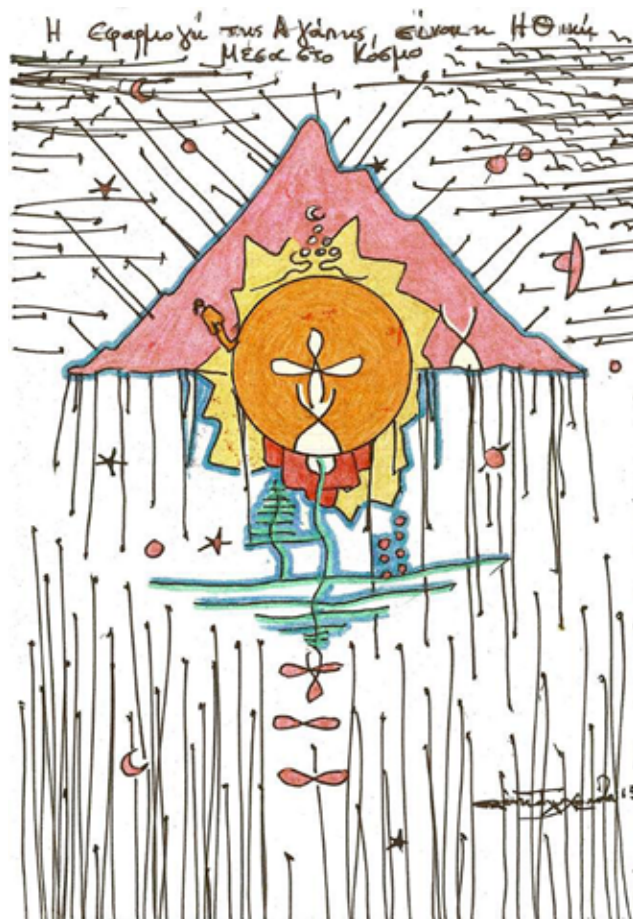
Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της εναλλακτικής είναι ήδη γνωστά. Βρίσκεται στον αντίποδα της πολιτικής του μνημονίου όπου το χάσμα ανάμεσα στην κατανάλωση και την παραγωγή κλείνει με εσωτερική υποτίμηση, δηλαδή με δραστική μείωση του βιοτικού επιπέδου. Για μας η εξίσωση λύνεται με αύξηση της παραγωγής και στήριξη του κοινωνικού κράτος. Η ανάπτυξη όμως που έχουμε υπόψη μας δεν έχει καμία σχέση με τη νεοφιλελεύθερη άποψη ότι πάμε εκεί που μας πάνε οι αγορές.

Για μας ανάπτυξη είναι μια βαθύτατα πολιτική διαδικασία, όπου η πολιτεία προσδιορίζει την κατεύθυνση – ποια οικονομία θέλουμε – και καθορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθούν οι δυνάμεις της αγοράς.

Βάσει αυτής της διαδικασίας είναι ο αποκεντρωμένος δημοκρατικός προγραμματισμός που έχει στη διάθεσή του ισχυρά εργαλεία υλοποίησης του έργου: Ισχυρός τραπεζικός πυλώνας δημοσίου συμφέροντος, αποτελεσματική εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, μηχανισμός διοχέτευσης πόρων στην πραγματική οικονομία και δημόσια εποπτεία στις επιχειρήσεις στρατηγικής σημασίας, ιδιαίτερα σε αναπτυξιακές υποδομές και δίκτυα.

Δεν πρέπει να υποτιμούμε τις δυσκολίες που θα συναντήσουμε.

Ο αγώνας θα είναι διμέτωπος: Από τη μια μεριά οι δανειστές μας που τους έχουμε κακομάθει και από την άλλη το ντόπιο και κλειστό κύκλωμα (παρα) εξουσίας

Ελένη ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΤΟΥ : Η αγάπη στον κόσμο.

που στάθηκε πάντα απέναντι σε κάθε προσπάθεια απελευθέρωσης των παραγωγικών δυνατοτήτων του τόπου μας.

Το κύκλωμα θα αντιδράσει πεισματικά, αλλά δεν χωράει συμβιβασμός. Η ρήξη με αυτό το κύκλωμα είναι αναγκαία.

Με ερωτούν: είναι όμως αυτό το σχέδιο εφικτό; Τους απαντώ ανεπιφύλακτα : Ναι, είναι εφικτό. Τα περιθώρια διαπραγματεύσεων είναι σημαντικά. Αύριο θα είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Το σχέδιο είναι εφικτό, βέβαια, κάτω από προϋποθέσεις: Πρώτον: Να αποβάλλουμε το φοβικό σύνδρομο που έχει μπει στο πετσί μας από τη θεραπεία σοκ που έχουμε υποβληθεί από τη μνημονιακή προπαγάνδα.

Δεύτερον: να αναπτύξουμε συμμαχίες μέσα στην Ευρώπη σε επίπεδο πολιτικό αλλά και σε επίπεδο κοινωνικών **κινημάτων και**

Τρίτον: να δημιουργήσουμε ένα αρραγές κοινωνικό μέτωπο, αποφασισμένο να δώσει τη μάχη για μια καλύτερη πατρίδα. Μια μάχη που οφείλει να κερδίσει και θα την κερδίσει.-